Eduskunnan lakivaliokunta

HE 183/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Finanssivalvonnan kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta (HE 183/2020).

Ehdotetuilla rikoslain muutoksilla saatetaan Suomen lainsäädäntö vastaamaan vaatimuksia, jotka rahanpesun torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2018/1673, jäljempänä direktiivi, säädetään. Direktiivissä on vähimmäisvelvoitteet rahanpesuna rangaistavien tekojen määrittelemisestä ja niiden rangaistuksista.

Finanssivalvonta pitää esitettyjä muutoksia aiheellisina ja katsoo niiden osaltaan vahvistavan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa. Lausunnossa on otettu kantaa keskeisinä pidettäviin kohtiin eli itsepesun laajentamiseen, tarkoitustahallisuuden mahdolliseen poistamiseen ja ulkomaisen esirikoksen kautta saadun hyödyn pesemiseen ilman kaksoisrangaistavuutta.

1 Itsepesun laajentaminen

Suomen kannalta itsepesun saaminen osaksi rahanpesun rangaistavuutta on tuottanut ongelmia. Sekä käsillä olevan direktiivin neuvotteluissa että Suomeen kohdistuneissa kansainvälisissä arvioinneissa (mm. FATF) vakiintunut lähtökohta, jonka mukaan kun rahanpesijä on itse osallinen esirikokseen, rahanpesu on esirikoksen jälkiteko, josta ei erikseen rangaista, on osoittautunut ongelmalliseksi. Nykyinen itsepesun nykyisen kriminalisoinnin ala on hyvin kapea, eikä se ole johtanut kovin merkittäviin esitutkinta- tai syytetoimiin, eikä tiettävästi yhteenkään tuomioon.

Ehdotuksen mukaan rangaistavan itsepesun alue laajentuisi nykyisestä siten, että itsepesuna esirikoksen lisäksi tuomittavia olisivat yleensä esirikokseen kiinteästi liittyvästä tai muuten säännönmukaisesta hyödyntämisen turvaamisesta poikkeavat ja sellaista pidemmälle viedyt tai muuten monimutkaisemmat peittämis- tai häivyttämistoimet, joilla rikoksella saatu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty saatetaan kiertoon rahoitusjärjestelmässä.

Finanssivalvonta kannattaa ehdotettua muotoilua. Vaikka itsepesun alue jäisi edelleen tarkoin määritellyksi, sen kattavuus laajenisi ja samalla esityksessä luetelluissa suunnitelmallisemmissa tapauksissa voitaisiin teoista tuomita erillinen rangaistus. Finanssivalvonta yhtyy esityksessä otettuun kantaan, että itsepesua ei kannata laajentaa massamaisesti kaikkiin rikoksiin, sillä Suomessa tämä ei ole tarpeen esim. rikoshyödyn poissaamiseksi. Ehdotuksella voidaan siten arvioida olevan yleisestävää vaikutusta, jota Finanssivalvonta pitää kannatettavana.

Uudistuksen arvioidaan johtavan vuosittain noin 100 -200 tuomittuun rahanpesurikokseen. Tätä kehitystä Finanssivalvonta pitää myönteisenä, joskin tarkan arvion esittäminen muutoksen vaikutuksista on esityksessä kuvatuista syistä hyvin vaikeaa.

2 Tarkoitustahallisuuden pitäminen ennallaan

Direktiivin säännöksen velvoitteiden täyttymisen kannalta merkillepantavaa on se, ettei 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun hankkimisen, hallussapitämisen tai käytön rangaistavuuden edellytyksenä mainita tarkoitustahallisuutta. Rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuodon mukaan rangaistavuus edellyttää vastaanottamisen, käytön ja hallussapidon osalta lisäksi tarkoitustahallisuutta eli sitä, että tekijällä on tarkoitus hankkia itselleen tai toiselle hyötyä (hyötymistarkoitus), peittää tai häivyttää rikoksen tuottaman hyödyn alkuperä (peittämistarkoitus) tai avustaa rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset (avustamistarkoitus) tai 2 kohdan nojalla, että tekijä (tahallaan) aiheuttaa omaisuuden rikollisen alkuperän peittymisen tai häivyttämisen.

Asiassa merkitystä on myös sillä, että hallitusten välinen rahanpesun vastainen toimintaryhmä FATF on arvostellut Suomen rikosoikeuden linjaa. Tarkoitustahallisuuden osalta tuomioistuinkäytännössä linja on Finanssivalvonnan tietojen mukaan vaihdellut: perheenjäsenten ym. kohdalla tarkoitustahallisuus on voitu päätellä melko suoraan kätkemistoimenpiteistä.

Esityksessä on todettu, että lausunnoissa ei ole tuotu esille tapauksia, joissa tarkoitustahallisuuden vaatimus olisi estänyt tuomitsemasta rahanpesusta. Finanssivalvonta katsoo kuitenkin, että laajemmissa ja monimutkaisissa rahansiirtoketjuissa on mahdollista kiistää tarkoitustahallisuuden olemassa olo paremmin kuin yksinkertaisissa, läheisten välisissä omaisuuden siirroissa tuomalla esille, että esimerkiksi liiketoimilla on jokin muu peruste kuin ilmeinen kätkeminen tai omaisuuden laittoman alkuperän häivyttäminen.

Aikaisemmassa lausunnossa Finanssivalvonta on kannattanut esitettyä mallia, jossa tarkoitustahallisuutta ei poisteta, mutta saatujen lausuntojen valossa asiaa tulisi harkita. Esityksessä on pohdittu perusteellisesti tarkoitustahallisuudesta luopumista kokonaan tai osittain. Finanssival-

vonnan kannan mukaan vaihtoehto, jossa poistaminen rajattaisiin direktiivin 3 artiklan 1 kohdan c alakohdan sanamuotoa vastaavasti siten, että vain omaisuuden hankkiminen, hallussapito tai käyttö olisi rangaistavaa ilman tarkoitustahallisuutta koskevaa lisäedellytystä, voisi olla ratkaisuna toimiva. Esityksen mukaan tähän liittyisi lainsäädännöllisiä ongelmia, mutta niiden vastapainona on asiassa laajempi poliittinen näkökulma.

3 Näyttökynnys/ulkomaiset esirikokset

Esityksessä on laajennettu tiettyjen esirikosten kautta saadun hyödyn pesun rangaistavuutta, vaikka ne eivät olisi rangaistavia siinä valtiossa, jossa esirikos on tapahtunut. Kyseisistä rikoksista osa on hyvinkin vaikeasti määriteltäviä, kuten lahjonta ja osallistuminen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan.

Finanssivalvonta kannattaa sanottujen, direktiivissä mainittujen rikosten osalta kaksoisrangaistavuudesta luopumista: rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen ovat kansainvälisiä rikoksia, joiden avulla saatua eri puolilla maailmaa saatua rikoshyötyä pestään puhtaaksi. Esityksessä mukana olevat ihmiskauppa ja seksuaalinen hyväksikäyttö ovat laajasti tuomittavia, mutta niitä koskevien rikostutkintojen osalta rahanpesu ei ole aina ollut keskeisessä asemassa. Tämän takia esitetty laajennus unionin tasolla on kannatettava.

4 Lopuksi

Finanssivalvonta painottaa, että kansainvälisesti toimiva rahanpesun sääntely edellyttää yhteistyötä myös rikosoikeuden alueella. EU:n sisällä rahanpesun valvonnan sääntelyä on yhdenmukaistettu useiden vuosikymmenten ajan rahanpesun vastaisilla direktiiveillä. Tämän johdosta on erittäin tervetullutta, että myös rikosoikeuden säädöksiä unionissa pyritään yhtenäistämään.

FINANSSIVALVONTA

Samu Kurri
osastopäällikkö

Pekka Vasara
toimistopäällikkö